

In Kenia loopt sinds 2008 een onderzoek naar een populatie roodkapleeuweriken, geleid door hoogleraar dierecologie **Irene Tieleman**. Lokale onderzoekers doen er veldwerk en een deel van het onderzoek. Voor hen is die samenwerking niet alleen van belang voor de wetenschap, maar ook voor hun persoonlijk leven. Kirsten Otten maakte deze zomer ter plekke mee hoe Groningse en Keniaanse onderzoekers samenwerken en beschrijft haar ervaringen.

Roodkapleeuweriken in Kenia

Vogelstudie met een sociaal randje

Met zeven man in een kleine terreinwagen – als iedereen flink inschikt, de kleinste bij de grootste op schoot gaat zitten, past het net. In de ochtendschemering hobbelen we over de zandwegen van Kedong, een ranch op 90 kilometer ten noordwesten van Nairobi. Het is juni, de koudst en natste maand van het jaar. In de dichte mist onderscheiden we de silhouetten van grazende zebra's, een voorbij sprintende thomsongazelle, de indrukwekkende gestalte van een secretarisvogel.

Rugzakzendertje

Na een minuut of twintig zijn we op de plek van bestemming: zo'n honderd hectare open grasland, afgebakend door lage acacia's. Het terrein helt licht richting de slapende vulkaan Mount Longonot aan de ene kant en het Naivasha-meer aan de andere. Geroutineerd wordt de achterbak uitgeladen: statieven, telescopen, GPS en verrekijkers worden verdeeld en na kort overleg vindt iedereen zijn weg in het natte grasland.

Maaïke Versteegh, onderzoeksassistente van hoogleraar dierecologie Irene Tieleman in Groningen, reisde al vijf keer eerder af naar Kenia. Dit keer is ze er slechts twee weken om bij te praten met de veldassistenten en praktische zaken te regelen. Versteegh: 'Er is weer veel gebeurd het afgelopen jaar – zowel in het veld als met de veldassistenten persoonlijk. Op beide vlakken willen we graag betrokken blijven.' Vandaag vergezelt Versteegh derdejaars RUG-promovendus Joseph Mwangi 'Strong'. Uitgerust met antenne en ontvanger gaan zij op zoek naar gezenderde vogels in het gebied.

Veldassistent Peter, tweedejaars student Conservation and Natural Resource Management aan de Kenyatta University in Nairobi, hijst een statief met telescoop op zijn schouder. Samen met de jongste collega Naomi probeert hij leeuwerikenpaartjes te spotten, die dankzij het milde klimaat bijna het hele jaar door broeden. Paul en Abraham, vanaf september bachelorstudenten aan de Wildlife Clubs of Kenya, maken een rondje langs de acht 'actieve' nesten om te contro-

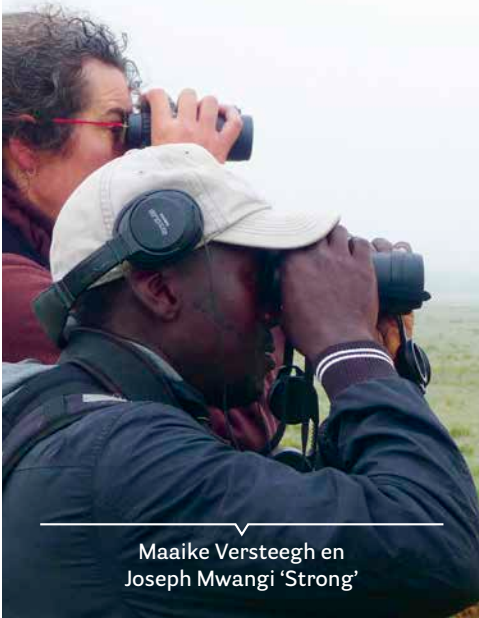
leren of het broedsel niet ten prooi is gevallen aan roofdieren. Bij een van die kunstig gebouwde kommetjes van gras en takjes, half ingegraven in de grond, wordt later die dag een klapval geplaatst om de ouders te vangen. Vervolgens kan dan het hele gezin worden gewogen, geringd en opgemeten. Bloed wordt afgenomen en de ouders worden uitgerust met een 'rugzakzendertje'.

Tropisch

Al tijdens haar studie ecologie in Groningen zette Tieleman haar eigen onderzoekslijn op: Ze wil weten hoe vogels – in haar geval de leeuwerik – leven en overleven in uiteenlopende habitats en hoe ze omgaan met veranderingen in die leefomgevingen. De invloed van bacteriën en schimmels daarbij is in haar onderzoek een belangrijk aandachtspunt. Toen zij, inmiddels Rosalind Franklin Fellow, in 2008 naar Kenia kwam, had ze al woestijnleeuweriken in Saoedi-Arabië en boom-veldleeuweriken in het Drents-Friese Wold bestudeerd.

Tieleman: 'Op de evenaar hoopte ik een

Irene Tieleman (1973) is hoogleraar dierecologie bij het Groningen Institute for Evolutionary Life Sciences (GELIFES). Zij studeerde biologie aan de RUG en promoveerde er in 2002 cum laude. Zij vervolgde haar onderzoek naar het (over)leven van leeuweriken in zeer uiteenlopende omgevingen als postdoc in de VS en Duitsland en sinds 2005 in Groningen als **Rosalind Franklin Fellow**. Zij ontving onder meer een Veni- en een Vidi-subsidie en is lid van De Jonge Academie van de KNAW.

Maaïke Versteegh en Joseph Mwangi 'Strong'

Bloed wordt afgenomen en de ouders worden uitgerust met een 'rugzakzandertje'.

Paul en Abraham wegen leeuweriken

geschikte plek te vinden om de tropische roodkapleeuwerik te onderzoeken en zo het biogeografische beeld van deze vogelsoort uit te breiden. Die plek vond ik, nabij Naivasha, met hulp van de National Museums of Kenya.' Tijdens het opzetten van dit project ontmoette ze een aantal enthousiaste veldwerkers; getalenteerd maar veelal zonder opleiding. Daar zag Tieleman een kans en ze ging op zoek naar mogelijkheden die aan te grijpen: 'De eerste projectmedewerker die dankzij crowdfunding en het Eric Bleumink Fonds een studie in Nairobi kon volgen, was Samuel Bakari. In 2013 studeerde hij af met een *honours*-vermelding. Nu, twee jaar later, heeft Bakari een topmaster evolutionaire biologie in Groningen afgerond, werkt museummedewerker Henri Ndithia aan de laatste loodjes van zijn proefschrift en is Mwangi "Strong" halverwege een promotietraject.'

Their tomorrows

Op vrijdagmiddag zit de werkweek er voor een deel van de veldassistenten op. In overvolle minibusjes reizen ze af naar hun gezinnen, in verafgelegen dorpen of in een van de vele suburbs van Nairobi. Hun zondag is vaak grotendeels gevuld met kerkbezoek. De anderen blijven in Naivasha voor veldwerk op de zaterdag- en zondagochtend. Op Versteeghs lijstje voor dit weekend staat een bezoek aan Amos Omondi, manager van de ranch die eigendom is van een aantal rijke

en invloedrijke Kenianen. Zijn jaarlijkse goedkeuring is nodig om het onderzoek in het veld voort te mogen zetten. Omondi is gelukkig positief gestemd, mede door de onderzoeksrapporten die hij tegenwoordig geregeld ontvangt. Vlak voor ons vertrek presenteert hij ons vol trots de cijferlijst van zijn dochter, een studente diergeneeskunde.

Op zondag ontmoeten we de familie van Bakari, in het dorp Njabini. We vinden zijn vrouw in hun spinnerij/weverij, een direct uitvloeisel van Bakari's leeuwerikenonderzoek: Om de boeren in het gebied zover te krijgen schapen te houden op hun land, in plaats van het te bewerken tot weidevogeloniervriendelijk akkerland, koopt hij namelijk hun wol op en verwerkt die tot tapijten. Bakari noemt zijn ontmoeting met Tieleman 'a real turning point'. Het was lang niet altijd makkelijk om in Nederland te studeren en bijna twee jaar lang gescheiden te zijn van vrouw en drie kleine kinderen. Maar de daar opgedane kennis en vaardigheden zijn het zeker waard geweest. Opgetogen praat hij over de Groningse docenten: 'Van studenten wordt een kritische blik verwacht. Dat was volkomen nieuw voor mij. Docenten proberen je te prikkelen, maar geven ook feedback en zijn oprecht geïnteresseerd. Die werkwijze wil ik hier ook toepassen.' De vrijheid die Tieleman hem geeft - 'no strings attached' - ervaart Bakari als erg prettig: 'Irene kijkt naar de mensen zélf, en naar *their tomorrows*.' De enige verplichting die er is, heeft hij zichzelf opgelegd: het inzetten van zijn kennis en ervaringen bij het verder helpen van zijn gemeenschap.

Lokale sympathie

Het leeuwerikenonderzoek in Kenia is in vele opzichten succesvol. Op wetenschappelijk gebied heeft het veldwerk al veel interessante data en artikelen opgeleverd. De keuze van Tieleman om getalenteerde veldassistenten de kans te geven te studeren - in Kenia of via een zogeheten sandwichprogramma in Kenia én Nederland - zorgt voor volwaardige samenwerkingspartners op de lange termijn. Er ontstaat een netwerk met zowel fundamenteel wetenschappelijke deskundigheid als toegepaste kennis op het gebied van natuurbescherming. Tieleman: 'Met name dat laatste is belangrijk voor het verwerven van lokale sympathie en financieringen.' Last but not least is het project van onmeetbare maatschappelijke waarde. Studie en scholing openen deuren voor de betrokkenen en hun families die voorheen gesloten bleven. Het vervolgens delen van de nieuw verworven kennis wordt gezien als een missie.